

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך מב, תשנ"א

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מלחמת שמשום בחוליום

אין חולק על העובדה שלשונו קלטה בעשרות השנים האחרונות מלים רבות שהרחיבו מאוד את שפתנו והעשירו אותה, בדרך כלל לצורך ולעתים אף שלא לצורך. מלים בנות מזל הכו בה שורש ודחקו לפעמים מפניהן מלים ותיקות – לדעת רבים טובות מהן.

בתוך שאר המלים האבודות שהוצעו לשימוש ולא הגיעו אפילו לחיי שעה, נמצאות שתי רשימות של פרופ' י' קלזנר ושל מר ק"ל סילמן. שתיהן נתפרסמו בכרך הראשון של לשונו בשנת תרפ"ט, עמ' 317–319 (ראה מסגרת).

שמות לימות השבוע.	
מזאת הצרך לקבוע שמות מיוחדים לימות השבוע במקום המספר הסדורי: יום א' בשבוע יום ב' בשבוע וכו', שאינו מתאים ל"שפה חיה ומרוכרת בשוק, קבל ועד הלשון הצעות שונות אשר נחפרסמו כעתון "לשונו".	
יום א' — שמשום — יום השמש	יום ב' — ירחום — יום הלבנה (הירח)
יום ג' — מאימום — יומו של מאדים (מארכ)	יום ד' — כוכבום — יומו של כוכב (מרקוליס-מרקוריוס)
יום ה' — צדקום — יומו של צדק (יופיטר)	יום ו' — נגהום — יומו של נגה (יוניס)
יום ז' — שבת	
השמות האלה בנויים על דרך המקובל בלשונות אירופיות (גרמנית אנגלית וכו') שבהן סדרם של שבעת ימי השבוע הוא ע"פ שבעת כוכבי הלכת ברומית ועל פיה של הלשון הרומית אף בשאר הלשונות של מערב אירופה.	
הצעת מר ק. ל. סילמן.	
יום א' — חוליום — שהוא יום החול אחר השבת	יום ב' — שמיים או יויום — על שם השמים או יום שנבראו באותו יום
יום ג' — טויום — על שם שנכפל "טוב" ביום זה.	יום ד' — אויום — על שם המאורות שנבראו בו
יום ה' — היום — על שם החיים הראשונים שנבראו ביום זה	יום ו' — אישיום או פלייום — על שם האדם, כלפי הברואה, שנברא באותו יום ובו כלה אלהים את מלאכתו
יום ז' — שבת	

מתוך: החבר, לוח שמושי-ספרותי לתלמידים ולעם, ירושלם תר"ץ

קלוזנר מקדים במפורש, שהוא מבקש "לעשות כמעשיהם של כל עמי המערב באירופה בשינוי צורה ולקרוא שמות עבריים לימות השבוע על דרך השמות שקוראים להם הגרמנים, הצרפתים, האנגלים והאיטלקים, אבל ברוחה של הלשון העברית".

"הרומיים – הוא טוען – הם-הם שסיגלו את שמותיהם של שבעת כוכבי הלכת – ומהם למדו לקרוא שמות לימות השבוע כל עמי אירופה המערבית". בעקבות רעיון זה הוא מציע שמות לימות השבוע

לסילמן הצעה אחרת. בעיקרון, הוא מסכים, "אין ספק שיש נחיצות בשמות ימים מיוחדים בלשון חיה"; אך במקום ההצעה המיוסדת על שיטת הרומיים, הוא מציע שמות לימים על יסוד הנברא בהם לפי המסורת. בהצעתו הוא רואה יתרון בכך ש"יסוד השמות הוא בן שתי הברות, שניתן להתאזרח על נקלה בחיי הלשון".

ואנו, שהורגלנו בימות השבוע על-דרך ההקדמה לשיר של יום – ראשון בשבת, שני בשבת וכו' (ובקיצור: ראשון, שני וכו') – תמהים: מה צורך ראו ראשונים לתחיית הדיבור בארץ בחידוש שמות לימות השבוע? ובאיזה שכנוע פנימי דבקו בהצעותיהם!

ראוי לציין, שקדמה לשתי ההצעות הצעה אחרת של ז' יעבץ (בירחון המזרח) לקרוא לימות השבוע "כמו שקראה אסתר המלכה לשבע שפחותיה, כדי שלא תשכח אימתי חלה שבת" (חולית, רוקעית, גנונית, נהורית, רוחשית, חורפית, רגועית). הצעה זו נראתה בעיני קלוזנר מלאכותית ומנותקת מן השמות הכלליים הרווחים בעמים.

ולסיכום: בקרב בין שְׁמֹשׁ ובין חוֹלִיּוֹם לא היו מנצחים, ונראים הדברים שאיש אינו מיצר על תבוסת שניהם. מה שנחשב בעיני ראשונים צורך של הלשון החיה להיות ככל הגויים, התברר כמקסם שווא. ומכאן שצורכי הלשון יחסיים הם, ולא כל המרבה במלים מרבה נכסים של ממש.